

schijning in de recensie-kolom van ons blad besproken.

Het nieuwe kerstboek, dat deze dagen van de pers kwam, is het vijfde, een lustrumnummer dus van de serie. Het wordt wel niet als zodanig aangekondigd en is slechts aan zijn feestgewaad, witten band met goudstempel, als jubileumuitgave te herkennen, maar als vijfde vertegenwoordiger van het genre is het toch een lustrumboek en we vinden dan ook in dit feit gereede aanleiding om te voldoen aan het verzoek, aan dit kerstboek als uitgave eens afzonderlijk de aandacht te wijden. En dus stellen we in dit artikel de vraag, welke dan de betekenis is van deze uitgave in 'algemeen.

Ter beantwoording van die vraag wijzen we in de eerste plaats op het feit, dat dit kerstboek een christelijk kerstboek is. Het „kerstboek“ behoort tot de activiteiten van onze tijd in steeds grooter aantal en in voortdurend rijker uitvoering verschijnen de kerstboeken aan de boekmarkt. Maar in den regel hebben ze geen ander karakter, dan de „kerstgeschenken“, die naar buitenlandsch voorbeeld, ter gelegenheid van het kerstfeest gegeven worden, d.w.z. met het kerstfeest als zodanig hebben ze vrijwel niets dan den naam gemeen. Het zijn meerendeels keurig verzorgde verzamelingen in boekvorm van korte verhalen, gedichten, schilderstuk-reproducties, panteekeningen, beschouwende artikelen, proeven van foto-kunst, die „elk wat wils“ bieden en voor jong en oud interessant zijn. Een kerst-sproke, een kerstboomteekening, enkele sneeuw-impressies vormen dan in den regel de verbinding met de gelegenheid van den tijd. Veelmeer dan een bepaald kerstboek wordt deze uitgave een soort van periodiek, die dan ook meer en meer den naam van „Winterboek“ gaat krijgen, bedoeld dus als een bron van ontspanning van velerlei aard (want ook raadsels, puzzels e.d. gaan tot zijn inhoud behoren) voor de lange winter-avonden.

In zijn samenstelling nu draagt ook Callenbach's kerstboek dat karakter van den tijd en daarin is en blijft het actueel. Maar — en daarin onderscheidt het zich van de steeds meer vervakkende winterboeken — het bewaart de relatie met het kerstfeest en in zijn inhoud en in zijn stemming. Elk deel begint met een bijdrage, die den naam van kerstmeditatie verdient. Men herinnert zich ongetwijfeld de artikelen „De Aanschuiving“ (door Dr. K. Schilder), „De Wijzen uit het Oosten“ (door Dr. den Hertog), „Heengaan in vrede“ (door Dr. K. Dijk), „Het lied der Engelen“ (door Dr. H. Jansen) in de vier vorige kerstboeken, en ook dit lustrumdeel vangt met een zodanig stuk aan: „De Vlucht naar Egypte“ door Dr. J. R. Callenbach. En dan zijn er voorts in elke proeve afbeeldingen van de kerstgeschiedenis naar oude meesters, kerstverzen en kerstverhalen, in één woord: dit kerstboek wordt werkelijk door kerststemming gedragen.

Dit nu is het wat allereerst opmerking verdient. Waar in vele gevallen de naam „kerstboek“ niet veel meer is dan een klank zonder inhoud, staat hier de gedachte aan het kerstfeest voorop. En dan brengt het in zijn meditaties, platen, verzen, liederen de ziel van den lezer waarlijk bij het wonder van den kerstdag, in zijn rijke en diepe betekenis.

Intusschen, dit kerstboek is wat zijn samenstelling betreft, ook een kerstboek naar den modernen stijl; het bevat ook andere dan kerstverhalen en geeft ook andere, dan kerstpoëzie: schetsen, novellen, natuur-

dichtjes, impressiestukjes e.d. Maar dan zijn toch al die verhalen christelijke verhalen en is al de poëzie christelijke poëzie. De geest, de sfeer van dit boek is christelijk, in elk van zijn vijf vertegenwoordigers.

Zoo is dan Callenbach's kerstboek een christelijk kerstboek, dat is, beide elementen die in deze qualificatie liggen opgesloten, doet het tot hun volle recht komen. En gezien dit feit, dat we met dankbaarheid constateeren, behoeft het wel geen nadrukkelijk betoog, dat daarin de eerste en voornaamste factor van zijn betekenis ligt.

Maar er is meer, Callenbach's kerstboek heeft ook waarde voor de christelijke literatuur.

Inmers, de samensteller, die elk der deelen redigeerde, de heer P. J. Bisseuw, heeft er steeds naar gestreefd, het beste te geven wat hij vinden kon en legde zich van meet aan er op toe, onze christelijke Schrijvers en Schrijfsters van naam bij dit kerstboek te interesseren. Als men de rij nagaat van hen, die in een of meer der vijf deelen bijdragen leverden, ziet men, dat inderdaad vrijwel geheel de kring van christelijke auteurs en dichters is gemobiliseerd. Men vindt zoowel de namen der ouderen: G. Schrijver, Joh. Breevoort, J. L. F. de Liefde, L. Penning, S. Ulfers, als die van de jongeren: Gera Kraan-v. d. Burg, Joh. P. Ruys, Q. A. de Ridder, Mevr. Sevenness-Thommen, en naast dezen staan velen, die niet tot deze beide uiterste groepen behooren, maar wel de verschillende perioden van onze christelijke kunst vertegenwoordigen: Wilma, P. Keuning, L. E. Ignatia Lubeley, Mevr. Hoogstraten-Schoch, Mevr. Westerbrink-Wirtz, Mevr. Kuiper-van Oordt, W. G. v. d. Hulst, K. Lantermans, Dr. H. J. Heynes, Dr. A. K. Straatsma.

We geven met opzet deze namen-opgave, om te doen zien, dat dit kerstboek waarlijk het werk is van de besten onder de christelijke Schrijvers en dat het dus, in zijn vijf deelen, een werk is, dat waarde heeft voor de christelijke literatuur. Want ook ten aanzien van de poëzie-bijdragen zien we hetzelfde beeld: er zijn verzen van Wapenaar, een der ouderen, maar ook van Ten Kate, Laura Olivier en J. H. de Groot, de allerjongsten.

Dit nu te constateeren is in de tweede plaats antwoord op de vraag, die we aan het begin van dit artikel stelden. Callenbach's kerstboek is metterdaad een soort „magazine“ der christelijke literaire kunst.

Tegelijk is het daarmee een fonds, waaruit de christelijke kunst wordt verrijkt. Want, als we den inhoud aan novellen en schetsen nagaan, zien we meer dan één bijdrage, die of de kern is van een later verschenen roman, of met andere vereenigd, deel is van een nienwen bundel, die een Auteur heeft gegeven. Ten voorbeeld wijzen we op de schets „Knotwilgen“ van Mevr. Gera Kraan-v. d. Burg (Kerstboek 1926), die het begin is van den lateren roman van dezen titel, en op de drie bijdragen van Dr. Heynes „Paardelbloemen“ (1926), „Het verdriet van Opa van vaderskant“ (1927) en „De Hond“ (1928), die samengevoegd zijn in den pas-verschenen bundel „De Noord-Hollandsche wei“.

Ten slotte heeft ook dat wat geheel behoort tot het karakter van het kerstboek in den algemeenen zin zijn betekenis: de bijdragen over plastische kunst, de illustraties, de schilderstuk-reproducties. Want, zorgvuldig gekozen en veelal proeven van gewijde schilders-

kunst, kunnen ze het aesthetisch gevoel verheffen en den volkssmaak veredelen. Als sprekende voorbeelden wijzen we op de verschillende bijdragen van Huis („De Hollandsche molen en de Hollandsche schilder-kunst“, „Het winterlandschap en de Schilderkunst“, „Landschapskunst“, „Het Portret en de Schilderkunst“) en op de serie pracht-platen bij het artikel „De Henderszahn“ uit het kerstboek 1928. In dit opzicht heeft elk van de vijf deelen zijn eigen verdiensten.

Vatten we nu onze beschouwing over Callenbach's kerstboek samen in één antwoord op de gestelde vraag dan zeggen we, dat het voor onzen christelijken kring in meer dan één opzicht waarde en betekenis heeft en een der beste bijdragen is tot de lectuurvoorziening van het christelijk lezerspubliek. Wie de vijf deelen bezit, heeft een schat van goede, bouwende, christelijke lectuur, christelijke literatuur ook, die een fond is voor heel het gezin om er voortdurend van te profiteren.

We schreven dit artikel naar aanleiding van den vijfden, den lustrumbundel van dit kerstboek.

Als nieuwste deel van de serie vraagt dit nog even onze bijzondere aandacht.

Verscheidene van zijn bijdragen hebben we in het voorgaande reeds genoemd. We voegen daaraan nog toe de vermelding van de goede schetsen „Kribbe en Kruis“ door Willem Evers, „De Wolkenwagen“ door Joh. P. Ruys, „Die dag“, door M. A. M. Reunes-Boldingh, naast verhalen van L. E., W. G. v. d. Hulst, Ignatia Lubeley, Hendrika Kuiper-van Oordt, welke aan die van vorige bundels volkomen gelijkwaardig zijn. En we wijzen op een geheel nieuw soort artikel, „'s Winters buiten“ van Dr. A. L. Boer met foto's van J. F. Strybos, dat ligt in de lijn van de interessante moderne natuurboeken als „De Roep der Velden“, „Zou op de golven“, e.d.

Dus is ook dit vijfde deel een waarig vervolg van de serie en een beloften-rijke inzet van een nieuwen cyclus van vijf, die op het met zooveel succes betreden spoor ongetwijfeld zal volgen. Uitgever en verzamelaar komt voor dit belangrijke, nuttige, actuele werk den dank toe van heel onzen christelijken kring.

C. T.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN.

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie).

Onze houding tegenover de Hervormde en andere Kerken.

Het kloek getuigenis van de Geref. Kerk van Amsterdam tot de Herv. Kerk aldaar gericht als antwoord op haar uitnodiging tot bijwoning van 't 350-jarig herdenkingsfeest der Reformatie, geeft gereede aanleiding om ons eens rekenschap te geven van onze houding ten opzichte der Hervormde en evenzoo t.o. der andere kerken, zoo in als buiten ons land.

Noodig is dit niet 't minst met het oog op de onkerkelijke stroomingen en 'kerkelijk indifferentisme, dat al sterker wordt, in ons Vaderland en daarbuiten, en dat zich ook hier en daar zelfs, in onze Gereformeerde kringen, doet gevoelen tot onze diepe droefheid.

De oorzaken zijn o.i. gelegen: 1e. in de ongehuideerdheid van 't jongere geslacht in de Heilige Schrift, 2e. in de gescheurdheid van de Kerk van Christus, 3e. in de onkunde van dat jongere geslacht met betrekking tot de

dacht: „Daar is de woorden-goochelaar, die zijn droom niet dragen kon, de verrader die mijn droom vernooit heeft. En nu blijft ik alleen, — ik, — alleen.“ „Hij berispte 't in zich, onverschillig voor zijn eigen pijn, onverschillig omsloot hem overal, als had hij nooit weer zijn armen kunnen uitstrekken. Ja, het had zoo schoon kunnen worden. Maar alles was nutteloos, het leven was nutteloos...“

Dit kunnen wij meeleven, nietwaar? Hier wordt den feiten geen geweld aangedaan, hier wordt behandeld de historiciteit van Jezus' persoon.

Nu moet ge dit alles ook zien in verband met den tijd, waarin dit werk verscheen (begin van onze eeuw) en de bodem, waarop het ontstond en het volk, tot hetwelk 't zich wendde. K. Schilder maakt in dit verband een vergelijking met Goethe, die dan niet in het nadeel van Vermeulen uitvalt. „Inmers, de toon van Goethe is zonder oerbied: Vermeulen echter schroomt, en ontschoot de voeten, niet omdat hij bij den Jood is, doch omdat Christus overal is, waar de Jood wandelt. Goethe laat de historische werkelijkheid, ook van den Christus, geheel en al los; hij noemt den schoenmaker van Jeruzalem een Herenhuuter en laat den Vader roepen tot den Zoon, die eerst na herhaalden oproep verschijnt, en zijn tocht over de aarde begint, om eens te zien, hoe het daar verloopt is sedert Golgotha: Goethe heeft meer de bedoeling de christenen te bekelen, dan den Christus te doen schitteren. Maar Vermeulen heeft de groetheid van den Christus willen zien, en verliest den historischen achtergrond der verschijning van Christus' geen oogenblik uit het oog. Men kan Vermeulen, al zegt hij het zelf, wel toestemmen, dat ook zijn Wandelende Jood een bewijs is, „hoe de „geest“ in de Vlaamsche letteren veld heeft gewonnen“.

In verband mede met de groote bekendheid, die hij onder ons verkrijgt, wil ik toch ook niet nalaten te vermelden de naam van Felix Timmermans, al zal dan verder de zoo geheel-eigenaardig Vlaamsche Katholieke literatuur, naar onzen opzet, hier onbesproken blijven. In 't bijzonder wil ik dan verwijzen naar Timmermans' overbekend werkje: „Het Kindeken Jezus in Vlaanderen“, dat van den schrijver deze woorden meekreeg op het titelblad: „In de kader en de land-schappen van ons schoone en goed Vlaanderen, heb ik mij het Goddelijke verhaal van het Kindeken Jezus, zijne zoete moeder en zijn goeden voedstervader ver-

worsteling of
Heeren, spec
Deed 't es
werkte uitert
Wat al ges
ware kerk?
En wat zijn
Rome maa
niet-principien
makende ker
Na de Reb
and op dien
zalmakende
cordeën ui
kerk als een
hierarchy ve
er in de Roo
gevonden, al
Ook in o
eroneus al
spreken: De
Herv. en Re
Alweer oer
En de Li
„kerken“, Jav
ons land, t
onze Geref.
eenden zo
en dan „ma
„dat buitenh
Precies zo
heeren: De
de Chr. Ger
uit. En de r
Toch had
gevoeld, dat
Gods worden
bij alle geb
en deformati
om zich te
op te kom
zigtend de
hijdenissch
in de prakti
wij dan al
kerken“ bra
heid al zoo.
Christus nu
vrij welke
zoo machtig
nemen? Ki
en niet met
werkelijk be
in vier mie
Die overn
leed tot d
kerk. Wij
wij bedijden
Geis, onzer
den en op
de Schrijver
De cons
gevoeld. Wi
van zelf uit
Zoo zijn d
't mystieke l
los, vervijl
dus de vol
vergeving d
aanverdiend
heid in geb
En toch
een geword
is een ande

beeld, en n
eerd“. Hier
van razen l
formaat, a
En Timmer
heid, een o
maakt, als
voortbij, en
verre. Men
minderlijk
deering mo
de Zuidelijk
spreken, di
lancie oproe
toon er oet
lenslotte di
Ter kenne
stuk „Kerst
maken voor
bij zijn bis
volgende: in
„Als hij
in hunne k
als het land
kniel, in lo
weende op
lingske dat
Het zonk
lach hong
werld, toom
moederlijke
belde in de
„O Jozef!
drink in he
waarin God
waarlings G
de hemel z
waaraan de
laten rijp w
en als mens
zoo uit een
uit zijne l
de heele l
zaligheden
genade.“
Karakteris
uit het hee

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN

Iets over het beeld van Jezus in de moderne literatuur.

door

W. M. LE COINTRE.

XI.

Wij willen ons dan nu wenden tot het gebied van de schoone letteren in engeren zin. In aansluiting aan het naast-behandelde en ter voorbereiding van wat wij hierna het eerst willen ter sprake brengen, meenen wij thans het best te kunnen onderbrengen een werk, als „De wandelende Jood“ door August Vermeulen.¹⁾ Het gaat daarin natuurlijk om de Ahasverus-legende en de bewerking daarvan, die wij nu laten voor wat ze is. Maar daarbij is dit het merkwaardige: de schrijver heeft gevoeld, dat hij daarvan eenvoudig niet handelen kon, zonder het volle licht te laten vallen op de afbeheerschende figuur van Jezus. Het eerste hoofdstuk heeft dan ook tot titel: Ahasverus en de Nazarener, en daarin wordt de heerlijkheid van den Christus, o met weinig woorden tenstote, maar toch zeer indringend, veelbaar gemaakt. Ziet hier, hoe beschreven wordt de eerste blik, die de wantrouwige Ahasverus slaat op Jezus, van wien hij al zoo veel had gehoord:

„Hij zag hem, — hij zag die grooternstige verschijning, met het lange gezicht, den ietwat bitteren mondplaat, en de oogen vol liefde. En plots zweeg alles in hem, hij luisterde gespannen, en de stem drong in zijn hart. 't was of een machtige hand zich op hem had gelegd.“

Ja, daar stond een man! en zijn woord kwam op Ahasverus af als eenvoudige bloote waarheid. Ja maar, ja maar, „laet ons eens kijken...“ En Ahasverus stribelde tegen, want veel begreep hij niet zooals hij 't gewild had, maar een ding had hij toch seffens beet: dat de boel ondersteboven zou gekoerd worden: van den grooten Tempel, die daarginds als een geweld van wit en goud in den hemel opkroepde, zou geen steen op den anderen steen gelaten worden... „Meent niet dat ik gekomen ben om vrede te brengen op de aarde: ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard“. En Jezus' blik viel op Ahasverus, die zwijgend hem bezig, met ineen, hij wist niet waarom, als een dol gejuel in de verkropte keel.“

Terstond daarop volgen dan deze woorden, waarin het „Jezus, den Joden een ergernis“, al sterk spoorbaar wordt, ook ten opzichte van dezen Ahasverus, die met heel andere verwachtingen rondliep, dan die Jezus bevredigen kon:

„Later was hij er beschaamd om, en 't leek hem wel of die Nazarener hem betooverde: want als hij voor hem stond werd hij als een ander wezen, hij voelde dat hij een mensch was en dat er nog menschen waren gelijk hij zelf, en dat het leven een uitkomst heeft, en alle dingen wellicht zoo eenvoudig zijn. Maar wat hoopte hij eigenlijk? Hij wist het niet. En thuis knaagde en knuffelde hij nog meer aan al zijn twijfel, en hij haatte dan dien Jezus, die den stommen gloed daarbinnen in zijn borst had opgekenterd, want nu kon zijn ziel niet meer slapen.“

Wist die Galileër zelf wel wat hij wilde? Waarom praatte hij van vergiffenis en liefde, als hij de macht broken wou? En hoe zou hij het aanleggen om hongerigen en bedrukten de eerste plaats aan tafel te geven? Hoe zou hij nu de menschen veranderen? Was zijn Nieuwe Rijk in de wolken, of wilde hij koning van Jeruzalem worden, en zou het dan alle dagen Zondag en alle Zondagen kermis zijn? Hij zei wel: Laat zijn woord ja, ja, neen, neen! Maar waarom dan al die gelijknissen en die beeldspraak, waar een mensch niet wijs uit raakte? Hij was toch maar een droomer!...“

En, zoo beschrijft de auteur Jezus op zijn kruisgang: „Maar o! de ellendige gebroken koning, die daarachter onder het groote kruis voortsnakkelde!... De meeste toeschouwers zwegen nu, de keel toegestopt, met somber voorgevoel in het hart, of keken met koeioogen, en dachten: „Hij heeft het verdiend“, of „Wat kunnen we er aan veranderen?“ of „Hij heeft ons bedrogen, hij had ons het geluk beloofd“, en die waren boos omdat er geen mirakel gebeurde. Maar ze durfden makender niet meer bezien. Er waren er die begroten dat ze kwaad gedaan hadden en daarom nijdig werden: ze riepen scheldwoorden en gooiden drek naar den man. De vrouwen beklagden hem met stille woorden van medelijden, en grozen. „Hij moet toch iets bedreven hebben...“ zei er naast Ahasverus eene, die een zuigend kind op den arm hield.

En Ahasverus zag den man met het kruis aanstruikelen. In zijn ziels zat de dood. Hij had alles willen vergeten, niet meer die laffe roek's zien, niet meer dat onmachtige gekerm van wijven hooren. Hij

oel verheffen te
ende voorbeelden
nagen van Haa
andische schilde
e Schilderkunst
e Schilderkunst
artikel „De He
dit opzicht heb
diensten.

ver Callenbach
te gestelde vraag
hristelijken kring
beteekenis heeft
ectuurvoorziening
de vijf deelen
ende, christelijk
een fonds
end van te pro

ing van den vijf
boek.

andit nog een

blen we in he
zen daaraan nog
isen „Kribbe en
kenwagen” door
A. M. Roon-

G. v. d. Huls
in Oordt, welke
elkwaardig zijn
artikel „Wes
foto's van J. P.
essante modern
den”. „Zou u

dig vervolg van
in een nieuwen
sacres betreden
en verzamelaar
ueele werk des
kring.

C. T.

KEN.

Redaktie).

andere Kerken.

erk van Amster
d als antwoord
1350-jarig her
neede aanleiding
ze houding te
ere kerken, zoo

oog op de on
ifferentisme, dat
daarbuiten, en
Gereformeerde
droefheid.

le ongefundeerd
e Schrift, 2e. in
telus, 3e. in de
etrekking tot de

die zijn droom
froom vermoed
— alleen.

voor zijn eigen
nal, als had hij
ekken. Ja, het
alles was nult.

Hier wordt den
dt gehandhaafd.

i verband met
begin van our
nd en het volk
der maakt is
ie, die dan zi
valt. „Immer
ed: Verneyley
en, niet omdat
stus overal is
storiische werke
en al los: hi
een Hernhuter
loon, die oer
tocht over de
dair verloopen
le bedoeling de
istus te doen
storiische heb
gen oogenblik
gt hij het zelf
nde Jood een
unsche letters.

ndheid, die hi
niet nalaten te
nermann, al
tdig Vlaamsch
hier onbespro
verwijzen naar
kindeken Jezus
deze woorden
r en de land
andoren, heb
kindeken Jezus
stervader ver

woesteling en strijd der Vaders voor de zaak des
Heeren, speciaal ook in de afgelopen eeuw.

Deed 't eerste hen 't houvast missen, 't tweede
werkte nimmermate verwarrend op de geesten.

Wat al gebeurdeheid en gedeeldheid en wat is nu de
ware kerk? Is 't de Geref., de Herv., de Luth. enz.?

En wat zijn dan de andere kerken?

Rome maakt 't zich al heel gemakkelijk. En 't klinkt
oer-principieel en vast: „Wij zijn de ware, alleen zalig-
makende kerk”, uit.

Na de Reformatie zijn vele Gereformeerden een heel
and op dien weg voortgeschreden. Alleen dat „alleen-
zalmakende” liet men weg. Dat deden echter onze
corephoen niet. Een man als Calvijn erkende de Luth.
kerk als een zuster-kerk. En hoezoer hij de Pauselijke
hierarchy verafschuwde en verwierp, erkende hij, dat
er in de Roomsche kerk nog zooveel van de kerk, wordt
gevoeld, als er Gods Woord in gevonden wordt.

Ook in onze dagen zijn er dus Geref., die 't zich
eveneens al heel gemakkelijk maken, door 't uit te
spreken: De Geref. kerk is DE ware kerk en de
Herv. en Roomsche kerk zijn de valsche kerk, nit!
Alweer oer-principieel.

En de Luth., Bapt., Meth. kerken dan? Dat zijn
„sekten”. Jawel, zo zijn een „quantité négligeable” in
ons land, maar in Duitschland en Amerika gaan ze
onze Geref. kerken met vele miljoenen te boven en
ondersen ze toch maar een machtige Christelijke actie
en dan „maar sekten”. Maar, wat hebben wij ook met
„dat buitenland” te maken!

Precies zoo zijn er in de Herv. kerk, die met aplomb
beweren: De Herv. kerk is de ware kerk en de Geref.,
de Chr. Geref. kerken zijn scheurkerken, separatisten,
uit. En de rest dan?

Toch hebben te allen tijde alle ware Christenen
gevoeld, dat er ook in andere kerken oprechte kinderen
Gods worden gevonden. Dat er ook in schier alle kerken,
bij alle gebrek en tekortkoming, ja bij alle dwaling
en deformatie, een begeeren en straven wordt gevonden
om zich te openbaren als een kerk van Christus, om
op te komen voor de ere van Zijn Naam en de
zaligheid der menschen, zooals uitgedrukt is in hun
belijdenisschriften, als officiële waarheid, al worden die
in de praktijk ook niet altijd gehandhaafd. En mogen
wij dan al die kerken maar als „sekten of valsche
kerken” brandmerken? Zijn wij zelf dan de volmaakt-
heid al zoo nabij? En dan, hoe klein is de kerk van
Christus nu? Mogen we de Hongaarsche Geref. kerken,
voor welke we ons tot onze niet geringe blijdschap
ook machtig interesseren, nog wel een „ware” kerk
noemen? Kunnen we haar toestand, „nuchter” bezien,
en niet met onzen blik der liefde (of verlicfden blik?)
werkelijk beter noemen, dan die van de Herv. kerken,
in wier midden wij leven?

Die overspanning van de „ware kerk-idee” heeft ge-
leid tot de leer van de pluriformiteit der
kerk. Wij staan als kerken naast elkaar, voor zoover
wij belijden Jezus Christus, den Zoon des levenden
Gods, onzer een geworden, overgeleverd om onze zon-
den en opgewekt om onze rechtvaardigmaking naar
de Schriften.

De ene „ware” kerk van Christus is gescheurd,
geveeld. Wij kennen helaas ten deele, en dat moet
van zelf uitkomen in onze belijdenis en hare beleving.
Zij zijn de Oostersche kerken meer gegrepen door
't mystieke leven, door Gods verborgen omgang in Chris-
tus, terwijl de Westersche kerken meer worden beziel-
d door de volkomening van Gods gerichtheid en de schuld-
vergeving door Jezus Christus, door zijn kruis- en
aenverlieden enz. En inderdaad is daar een waar-
heid in gelegen.

En toch is ook die „pluriformiteitsidee” overspan-
nen geworden. Want die veelvormigheid der kerken
is een andere dan die der natuur. 't Is hier niet 't on-

beeld, en met wat letterkunde in groot genoeg om-
geend. Hier vindt ge dan heel het geboorteverhaal
van onzen Heere Jezus, getransponeerd in Vlaamschen
tenuard, als hadde het zich alles daar afgespeeld.
En Timmermans weet dat te vertellen met een simpel-
heid, een overtuiging, een fantasie, die het alles zó
maakt, als ging er hier iets zeer eenvoudigs aan ons
voorbij, en alle gedachte aan geforceerd-pogen blijft
verre. Men kan tegen dit streven natuurlijk gemakkelijk
nederighe bezwaar inhouden, maar, ter zuivere waar-
deering moet men kennen de speelsche wijze, waarop
de Zuidelijken in 't algemeen van deze dingen durven
spreken, die bij ons de gedachte aan spot en pro-
fanie oproept, terwijl toch bij de betrokkenen de onder-
toon er één is van wezenlijke ernst, al is en blijft
besluite die ernst een andere dan de onze.

Ter kenschetsing laat ik U iets hooren uit het hoofd-
stuk „Kerstmis”: Jozef is heengegaan om water te
zoeken voor Maria, die hij in barenspijnen achterliet en
bij zijn binnentreden teekent Timmermans' pen het
volgende tafereel:

„Als hij het denken opende hoorde hij de been
in hunne korven zingen, maar hoe verschoot hij niet,
als het lantarenlicht terechtkwam op Maria die neerge-
kield, in loshangend haar en avondblauw kleed, tranen
weende op een kreunend, rood bloemig naakt bor-
stingske dat zij teder tegen hare borst drukte.

Het zonk Jozef in de beenen en een triomfantelijke
lach hang in zijn haard; en als Maria Jozef gewaar
vriend, loonde zij hem in een overstroming van eerste
moederlijke vreugde het spartelende kindeken, en ju-
belde in de verzoening van hare groote begenadiging:

O Jozef! Jozef! mijn ziel smilt van geluk, ik ver-
drink in het geluk, want hier is mijn vleesch en bloed
waarin God zijn licht heeft gelegd, ik ben de deur
waarlans God op aarde komt, ik ben de haren waartoe
de hemel zijn overvloed uitschudt; ik ben de boom
waaraan de Heilige Geest zijn kostelijke vrucht heeft
laten rijp worden. En ach ik ben zó klein en nietig
en als menschen van geringer waarde. Zie, Jozef, hier is de
zoo uit een druppelken regen gekomen, de bruidegom
niet zijne slaapkamer, de schoone zang uit de luit,
de heele lente uit een handvol gronds. Och het dauwt
zaligheden om mij heen, mijne vingren lekken van
genade.”

Karakteristiek bij uitstek lijkt mij ook het volgende
uit het hoofdstuk „De Opdracht”, waar de ontmoeting

derscheiden „schoon”, maar 't onderscheiden „leelijk”
wat verdeelt n.l. dwaling, ketterij, wereldgelijkvormig-
heid, deformatie. En dat is maar niet 't gevolg van een
anders aangelegd zijn der volken en volksgroepen, maar
van allerlei verkeerde invloeden van binnen en van
buiten, die storend hebben ingewerkt. De verschillende
invloeden van volken en volksgroepen zouden juist
tot zegen zijn geweest en de kerk hebben bewaard
voor eenzijdigheid, waartoe wij allen door de zonde
in ons, geneigd zijn.

't Is dus de zonde, die scheiding maakt (dwaling,
deformatie). Wij mogen 't niet verbloemen, gering achten,
opdat we niemands geweten kussen. Maar de Kerk,
die zonder zonde is, werpe den eersten steen op de
zusterkerk nu nog van ons gescheiden.

Roeping is 't o.i. alle kerk, die belijdt: Jezus Chris-
tus, den Zoon des levenden Gods, onzer een geworden,
overgeleverd om onze zonden en opgewekt om onze
rechtvaardigmaking naar de Schriften, die aanvaardt
de belijdenis van ons „algemeen en ongetwijfeld Christe-
lijk geloof, in de 12 art. verval”, te erkennen als een
„meerder” of „minder zuivere” openbaring van
't lichaam van Christus.

En 't kan niet anders of we zullen onze Geref.
Kerken houden voor de „zuiverste” openbaring van
't lichaam van Christus. En dat niet, omdat we ons
zelfen voor beter, vromer, godzaliger houden dan ande-
ren, maar omdat wij in onze kerken, met terzijdestelling
van alle menschelijke zin en lust, meening en wijs-
heid, ons alleen willen laten leiden door onzen Koning
Jezus Christus en door Zijn onfeilbaar Woord, ons
gegeven, als een lamp voor onzen voet en een licht
op ons pad.

Maar dankbaar voor die genade ons geworden, zij
't dan ook verre van ons te zeggen tot de andere
kerken: „Gaaf weg van mij, want ik ben heiliger dan
gij”. Maar integendeel, ons bewust tot een zegen te
moeten wezen voor allen die ons omringen, hebben
we met een dankbaar en liefdevol hart te zeggen:
„Komt ga met ons en doe als wij, en laat ons samen
den Heere dienen naar Zijn wil, ons heugend voor
onzen Koning en Zijn Woord en daarvoor alleen”.
Juist immers, gelijk in iedere gemeente, de sierlijke
leden in alle nederigheid en liefde zulks te doen hebben
tegenover de misserlijke, ja zelfs slordige leden, op
elkander acht gevend tot heil van de gemeente van
Christus en Zijn Naam ter eere.

Onze roeping is 't dus die andere kerken te erken-
nen als „zusterkerken” in runneren zin.

Onze roeping dehalve mede, om met elkander in
verbinding te treden om onze eenheid in Christus te
openbaren en om te samen te doen, al wat onze
hand vindt om te doen, ter bevordering van de komst
van Zijn Koninkrijk. Natuurlijk met behoud van eigen
zelfstandigheid.

Dus, en wij zeggen dit met nadruk, geen
„eenheidsbeweging” op grond van de
kleinste gemeene deelen van alle belij-
denissen, met geringachting en prijs-
geving van de kostelijke schat van ge-
loofswaarheden onder de leiding des Hei-
ligen Geestes ons geworden (ondanks 't men-
schelijke, dat er in gevonden wordt en door ons altijd
appellabel op Gods Woord, dat alleen onfeilbaar is).
Geen moedwillige en schuldige zelfverarming in 't gees-
telijke, enkel maar ten bate van een eenheid, die dan
meer schijn is dan werkelijkheid, maar een zoeken van
elkander om 't geen ons vereent, om elkander tot een
zegen te zijn.

Wij weten, dat er zijn, die zeggen zullen, dat een
blijven op een afstand toch maar veiliger is. Maar
zulk een „doopersche mijdinge” is nu juist niet Gere-
formeerd. Niet zich afzonderen, zich terugtrekken,
't broekasachtige, maar 't zijn tot een zegen voor allen,

van Simeon met het Kindeke wordt geteekend:

„Voorsichtig ging hij tot hen, tikte Maria op de
schouders, en vroeg met bevende stem aan de eerst wat
verhaalde moeder:

„Mag ik mijn Heer en Meester op mijn handen
nemen?”

Gewillig gaf ze hem het kind op zijn lange schoone
handen.

De tranen lekten uit zijn baard, 't was alsof zijn
ziel te groot werd en opensprong, en hij zich gle,
reine ruimte voelde bij de aanraking van het kind.
Hij was dronken van God, en heel zijn lichaam was
er van verlicht.

Dat zagen ook Anna, Jozef en Maria aan zijn oogen,
die nu bovenmenscheijk schoon en als die van een
engel waren.

En met een stem van iemand die gelukkig sterven
gaat, vooide het dankbaar van zijn lippen: „Heere
laat nu uw dienaar naar uw woord in vrede gaan:
want mijne oogen hebben gezien uwen zaligmaker, dewel-
ken ge bereid hebt voor het aanschijn aller menschen,
een licht tot openbaring van de heidenen en tot luister
van uw volk!”

..... „Moederken”, fluisterde Anna haar toe, „Moe-
derken, wat moet ge toch gelukkig zijn.”

En moedertrots en reine fierheid glansden bij die
woorden in Maria's groene oogen.

Maar zie! Een sombere trek kwam over Simeon's
kinderlijk gelaat. Maria aanzag het met groeipenden angst,
haar angst begon te botsen van een nypend voorge-
voelen.

Simeon zag ineens, in den geest, heel het leven
van het kind, zijn lijden en zijn glorie, en in die toe-
komst van goddelijk verdriet, van bloed en tranen, zag
hij ook het beeld der jonge moeder op den voorgrond
staan.

Een rilling deed hem de oogen sluiten, en pijnlijk
sprak hij:

„Zie, dit kind is gesteld tot val en opstanding van
veelen, en tot een teeken van tegenspraak opdat uit
veler harten de gedachten zich openbaren.... Maar
gij o moeder!.... en hier haperde zijne stem, „een
zwaard zal uwe ziel doorboren”.

Maria begreep ineens dat dit zwaard het lijden en
de dood van haar kind zou zijn. Haar jong moeder-
hart kraakte en scheurde onder die woorden, een bleek-
heid sloeg naar haar gelaat, 't was alsof alle leven

maar speciaal voor Gods kinderen, is onze roeping,
ook als Kerk! Want aan wie veel gegeven is, van hem
zal veel gevraagd worden.

En voorts, loog vol vertrouwen gericht op God,
den Heiligen Geest, die Zijn volk, Zijn Zion nooit
bogeest, noch verlaat, maar in alle waarheid zal leiden.

Dan mogen hier en daar kerken afvallen, zoodat
hun kandelaraar wordt weggenomen, er zullen er ook zijn,
die, wankelende ten doode, zullen gegrepen en bevestig-
d worden, maar Zijn Kerk blijft tot in eeuwigheid.

En, hoe eer men zich met elkaar vereent tot een „po-
sitive” eenheid (nogmaals: met behoud van eigen
zelfstandigheid), welbewust en beslist 't tafel-
faken doorsnijnd tusschen de Christelijke kerken en
allen, die Jezus Christus niet belijden als de Zoon Gods,
't vleeschgeworden Woord, de, ter onzer verlossing, ge-
sterven en verrezene Heiland, naar de Schriften, des
te minder gevaar is er, dat gevoelige naturen, aan
valsche vroomheid zich vergapend, zich verslingeren
zullen aan Moderne en Heidensche geesten, want al
duidelijker wordt 't dan voor allen, dat 't gaat: „Voor of
tegen den Christus Gods”.

Het behoeft geen betoog, dat dit de samenwerking
van de Christelijke groepen op alle terrein ten zeerste
zal bevorderen.

Vanzelf gaat ons vooral niet minder ter harte de
eenheid van alle Gereformeerde Kerken en van heel
de gereformeerde gezindheid, om dat woord van Groen
te gebruiken.

Wij juichen dan ook ten zeerste toe de slappen,
die tot verwezenlijking daarvan worden gedaan. Mogen
ze slagen onder den zegen des Heeren.

Van uit dit gezichtspunt bezien, zal onze houding
speciaal tegenover de Herv. Kerken duidelijk worden.

Terecht sprak Amsterdams kerkerand o.i. haar blijd-
schap uit over de bevrijding van Rome's dwingelandij,
maar tegelijk ook haar droefheid daarover, dat men
weer onder 't juk van menschen kwam. Maar we voegen
er aan toe: hoe jammer dat dit woord niet werd uit-
gesproken op den herdenkingsdag (of was daarvoor
geen gelegenheid?), de middenmoet eenigszins gewij-
zigt en met den nadruk op de hartelijke bede:
dat allen, die in 't midden Zion lieff hebben zich in
den Heeren kracht mogen opmaken tot
vrijmaking van de kerk van alle menschelijke
heerschappij, die in strijd is met het Koningschap van
onzen Heere Jezus Christus (dus niet om de valsche
kerk vanwel te zeggen en zich te voegen bij de
ware kerk).

De middenmoet eenigszins gewijzigt, zeiden we, want
't gaat o.i. niet aan onze kerken als de eenige
wettige voortzetting van de oude Gerefor-
meerde kerken te beschouwen. We mogen onze oogen
niet gesloten houden voor de droeve geschiedheid
van de kerk van Christus in deze landen, waardoor
de Gereformeerde gezindheid vaak tegenover elkaar
staan in vleeschelijke goedheid en gramschap, waar
ze een behoorde te zijn.

O zeker, wanneer Hervormde broeders er prat op
gaan, dat hun kerk de alleen wettige voortzetting is van
de oude Geref. kerken in deze landen, op grond van
historische gegevens, dan zullen we ze weerstaan op
dezelfde gronden, waarop we Rome 't recht ontzeggen,
zich de wettige voortzetting te noemen van de oude
Christelijke kerk tegenover de kerken der Reformatie,
om dan 't eerstgeboorterecht voor onze Gereformeerde
kerken op te eischen, die de geestelijke erfenis onzer
vaderen handhaven in Gods kracht.

Rome's kerk toch, is de verzande doode arm, die,
ook daar mogen we God voor danken, nog water bevat,
maar de stroom door den Geest Gods voortgestuwd,
beweegt zich door de kerken der Reformatie. Maar
toen deze in later dagen ook weer tot verval kwamen

uit haar heuen vloed, en terwijl zij insenzakte, en
opgenomen werd in de helpende armen van Anna,
stak Maria nog haar handen uit naar haar kind, liet
een kreetje en viel in zwijm...)

Al ontbreekt het element der fantasie niet, zooals
ge ziet, Timmermans blijft toch op feitelijken bodem.

De waarleering, die wij hier, ondanks ons principieel
bezaan tegen alle transpositie van wat naar zijn
„einnadig” karakter, wezenlijk niet te transponeren
valt, nog kunnen overhouden, moeten wij wel laten
varen ten opzichte van het beeld van Jezus, zooals
Timmermans, voortgaande met zijn gewaagd pogen, dat
heeft geschetst in zijn „De Pastoor uit den levenden
Wijngaard” (*), waarin hij, zelfs naar het oordeel van
eigen geloofsgenooten, die op dat gebied toch heel
wat kunnen hebben, is te ver gegaan. De liefde van
den hier ten tooneele gevoerden pastoor voor de wijn,
gaat zóover, dat hij één van zijn welgeboegen merken
betitelt met de naam: „ader van Christus”. Sterk staat
ons trouwens tegen des pastoors doorlopende en strak-
volgehouden parallel tusschen zijn wijn en het bloed
van Christus, al draagt dat dan dit karakter: „De
pastoor heeft een stille verering voor de drif, omdat
zij morgen het eigen bloed van Jezus zelf worden
kan”, waardoor aan deze levenslust van heer pastoor
een soort „mystieke” glans gegeven wordt. Maar, hadden
wij 't hierboven terloops over een „ernst”, die de
onze niet is, hier hebben we dan zeer stellig een
„mystiek”, die de onze niet zijn kan. *)

*) Bandversiering van Herman Teitinek. Uitgave van G.
A. J. van Dishoeck te Bussum, in het jaar 1906.

*) A. w. pg. 9/10.

*) A. w. pg. 33/4.

*) Zie diens: „Bij Dichters en Schriftgeleerden” (Verza-
melde opstellen), in het opstel: „Wij wilden Jezus wel zien”,
pg. 272/3. Uitgegeven door de Uitgeverijmaatschappij Holland
te Amsterdam in het jaar 1927.

*) Zie onder hetzelfde artikel van K. Schilder, a. w. pg.
276.

*) Vierde druk, Amsterdam, P. N. van Kampen & Zoon,
pg. 86/7.

*) A. w. pg. 103/8.

*) Bij denzelfden Uitgever verschenen in 1924. Met teke-
ningen van den schryver.

*) Vergelijk het reeds-aangehaalde art. van K. Schilder,
pg. 278/281. Zie a. w. pg. 7 en 14.